

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 3-son)

FILOLOGIYA
PHILOLOGY

GRAMMATIKA VA INGLIZ TILINI O'RGANISHNING MUHIM OMILLARI

Akramova Mohichehra Rustamovna,
TATU Samarqand filiali o'qituvchisi
m.akramova05@gmail.com (+998953455550)

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tillarni o'rganishda grammatik bilimlarning ahamiyati, xususan, ingliz tilini o'zlashtirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Grammatikani chuqur tushunish ingliz tilida samarali muloqot va tushunishning asosi ekanligi muhokama qilinadi. Shuningdek, tilni aniq va to'g'ri qo'llash uchun grammatik qoidalarni o'zlashtirishning ahamiyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: grammatik mexanizm, til, grammatika bilimlari, lug'at boyligi, grammatik qiyinchiliklar, til tuzilishi, ingliz tili grammatikasi, zamonlar tizimi.

IMPORTANT FACTORS FOR LEARNING GRAMMAR AND ENGLISH

Annotation. This article examines the importance of grammar in foreign language learning, focusing on its essential role in English language acquisition. It discusses how a solid understanding of grammar forms the foundation for effective communication and comprehension in English. The article also highlights the significance of mastering grammar rules to use the language accurately and appropriately.

Key words: grammar mechanism, language, grammar knowledge, vocabulary, grammatical challenges, language structure, English grammar, tense system.

ВАЖНЫЕ ФАКТОРЫ ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ ГРАММАТИКИ И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация: В данной статье рассматривается важность грамматики в изучении иностранного языка, с акцентом на её ключевую роль в овладении английским языком. Обсуждается, как глубокое понимание грамматики формирует основу для эффективного общения и понимания английского языка. Также подчёркивается значимость освоения грамматических правил для точного и правильного использования языка.

Ключевые слова: грамматический механизм, язык, знание грамматики, словарный запас, грамматические трудности, структура языка, английская грамматика, система времён.

Kirish: Tilni to‘liq tushunish va o‘z fikrlarini to‘g‘ri ifoda etish uchun o‘rganilayotgan tilning grammatik mexanizmini o‘zlashtirish zarur. Haqiqatan ham, gapdagi barcha so‘zlarni bilsangiz ham, agar ularning o‘zaro munosabatini tushunmasangiz, gapni to‘liq anglay olmaysiz. Aksincha, agar siz til tuzilishini yaxshi bilsangiz, matnda noma’lum so‘zlar uchrasa ham, ularning ma’nosini taxmin qilishingiz yoki lug‘at yordamida aniqlashingiz mumkin. Masalan, quyidagi gaplarni grammatikani bilmasdan tushunish qiyin: “We saw him book a ticket.” yoki “It made me return home.” Bu gaplarda “book” va “made” so‘zlarining noodatiy ma’nolari va infinitiv konstruksiyalar mavjud bo‘lib, ular o‘zbek tilida so‘zlashuvchilar uchun qiyinchilik tug‘dirishi mumkin. Agar o‘quvchi ingliz tilidagi “Complex Object” modelini o‘zlashtirgan bo‘lsa, “We saw him book a ticket” gapida “book” ot emas, balki infinitiv ekanligini tushunadi va lug‘atda uni fe’l sifatida qidiradi. Ikkinchi gapda “make” fe’li “majburlash” ma’nosida **qo‘llanilganini** infinitiv konstruksiya orqali anglash mumkin. [1-98]

-Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Grammatikani bilmasdan to‘liq so‘zlashuv mumkin emas. Agar o‘rganuvchi grammatik mexanizmni o‘zlashtirgan bo‘lsa, u chet tilida to‘g‘ri gaplar tuza oladi. Paul Roberts yozadi: “Grammatika — bu tilning gaplarini hosil qiluvchi narsa. Agar siz ingliz tilida ona tilidek so‘zlashsangiz, sizda ingliz tili grammatikasi qoidalari mavjud. Siz cheksiz miqdordagi gaplarni, jumladan, ilgari o‘rganmaganlaringizni ham tuza olasiz. Bundan tashqari, siz eshitgan gapning grammatik jihatdan to‘g‘ri yoki noto‘g‘riligini osongina aniqlay olasiz.” Maktab dasturida ko‘zda tutilgan darajadagi ingliz tilini bilish grammatikani o‘rganmasdan amalga oshirilmaydi. O‘quvchilar tinglash, so‘zlash, o‘qish va yozishda grammatikaga muhtoj. [10.210]

Grammatikani o‘zlashtirishdagi qiyinchiliklar: Ingliz tilidagi so‘z tartibi o‘zbek tiliga qaraganda ancha muhimdir. Masalan, “Tom gave Helen a rose” gapida nima berilganligi (a rose), kimga (Helen) va kim tomonidan (Tom) amalga oshirilganligi so‘z tartibi orqali aniqlanadi. Agar so‘z tartibini o‘zgartirsak va “Helen gave Tom a rose” desak, gapning ma’nosi o‘zgaradi. O‘zbek tilida esa kelishik qo‘shimchalari tufayli so‘z tartibi o‘zgarsa ham, gapning ma’nosi o‘zgarmaydi: “Tom Helen’ga gul berdi” yoki “Helen’ga Tom gul berdi”. Ingliz tilidagi zamonlar tizimi ham o‘zbek tilida so‘zlashuvchilar uchun qiyinchilik tug‘diradi, chunki bu tillarda vaqt va zamon munosabatlari farqlidir. Masalan, o‘quvchi “I have seen him today” va “I saw him yesterday” gaplaridagi zamon farqini darhol tushunmasligi mumkin, chunki har ikkala gapda ham harakat tugallangan. Shuningdek, ingliz tilidagi “zamonlar ketma-ketligi” (sequence of tenses) o‘zbek tilida mavjud emasligi sababli, bu mavzu o‘quvchilar uchun qiyinchilik tug‘diradi. Masalan, nega “She said she was busy” deyish kerak, agar u hozir band bo‘lsa? Modal fe’llarning turli gap turlarida qo‘llanilishi ham o‘rganuvchilar uchun murakkabdir. Masalan, “can” va “may” fe’llarini farqlash kerak, holbuki o‘zbek tilida “qila olmoq” har ikkisini ham ifodalaydi. Shuningdek, modal fe’llar bilan berilgan savollarga qanday javob berish kerakligini eslab qolish zarur: “May I go home?” — “No, you mustn’t.” “May I take your ruler?” — “Yes, you may.” “Must I do it?” — “No, you needn’t.” [8-184]

-Tadqiqot metodologiyasi (research Methodology) Ingliz tilidagi artikl o‘zbek tilida so‘zlashuvchilar uchun eng qiyin grammatik jihatlardan biridir, chunki u o‘zbek tilida mavjud emas. Artikl va boshqa aniqlovchilarning noto‘g‘ri qo‘llanilishi eng ko‘p uchraydigan xatolardan biridir.

Grammatik bilimlar chet tillarni, xususan, ingliz tilini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Grammatikani chuqur tushunish tilni to‘g‘ri tushunish va samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Quyida grammatikani o‘rganishning ahamiyati va samarali o‘rganish usullari haqida batafsil ma’lumot beriladi.

Grammatikani o‘rganishning ahamiyati: [8-185]

1. To‘g‘ri muloqot qilish: Grammatika qoidalarini bilish, fikr va g‘oyalarni aniq va to‘g‘ri ifodalash imkonini beradi. Bu, ayniqsa, yozma va og‘zaki muloqotda muhimdir.

2. Matnlarni tushunish: Grammatikani bilish, matnlarning tuzilishini tushunishga yordam beradi, bu esa o‘qish va tinglash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

3. Til tuzilishini anglash: Grammatika tilning ichki tuzilishini ochib beradi, bu esa yangi so‘z va iboralarni o‘rganishni osonlashtiradi.

Grammatikani samarali o‘rganish usullari: [3-101]

1. Nazariyani amaliyot bilan birlashtirish: Grammatik qoidalarni o‘rganish bilan birga, ularni amaliyotda qo‘llash muhimdir. Masalan, yangi o‘rganilgan qoidalarni yozma yoki og‘zaki mashqlar orqali mustahkamlash.

2. Qiyosiy tahlil: O‘zbek tili bilan ingliz tilini qiyoslab o‘rganish, o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash orqali grammatikani chuqurroq tushunishga yordam beradi.

3. Multimedia resurslaridan foydalanish: Video darslar, interaktiv mashqlar va onlayn platformalar orqali grammatikani o‘rganish jarayonini qiziqarli va samarali qilish mumkin.

Grammatikani o‘rganishda uchraydigan qiyinchiliklar:

Ingliz tilini o‘rganishda grammatik qoidalarni o‘zlashtirishda turli qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Bu qiyinchiliklarni yengish uchun quyidagi omillarni hisobga olish lozim: [4-120]

1. O‘zbek va ingliz tillari o‘rtasidagi farqlar: O‘zbek va ingliz tillari grammatik tuzilishi jihatidan sezilarli farqlarga ega. Masalan, ingliz tilida artikl va zamonlar tizimi o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, bu o‘zbek tilida mavjud emas. Shu sababli, bu kabi farqlarni tushunish va o‘zlashtirish o‘quvchilar uchun qiyinchilik tug‘dirishi mumkin.

2. Grammatik qoidalarning murakkabligi: Ingliz tilidagi ba’zi grammatik qoidalar murakkab bo‘lib, ularni to‘liq tushunish va qo‘llash ko‘p vaqt va mashq talab qiladi. Masalan, fe’l zamonlari, modal fe’llar va infinitiv konstruksiyalar kabi mavzular o‘quvchilar uchun qiyin bo‘lishi mumkin.

Grammatikani o‘rganishda tavsiyalar:

Grammatikani samarali o‘rganish uchun quyidagi tavsiyalarni inobatga olish tavsiya etiladi:

1. Amaliy mashqlarni bajarish: Grammatik qoidalarini o‘rganishda nazariyani amaliyot bilan mustahkamlash muhimdir. Doimiy ravishda yozma va og‘zaki mashqlarni bajarish orqali grammatik ko‘nikmalarni rivojlantirish mumkin.

2. Matnlarni tahlil qilish: Ingliz tilidagi matnlarni o‘qish va tahlil qilish orqali grammatik qoidalarining qo‘llanilishini ko‘rish va tushunish osonlashadi. Bu usul yangi grammatik strukturalarni o‘rganishda foydali bo‘lishi mumkin. [7-203]

3. Til amaliyotida ishtirok etish: Ingliz tilida suhbatlashish, yozish va tinglash orqali grammatikani amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkin. Bu usul grammatikani tabiiy ravishda o‘zlashtirishga yordam beradi.

Grammatikani o‘rgatishda innovatsion yondashuvlar:

- **Tahlil va natijalar (Analysis and results).** Zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash grammatikani o‘rgatishda samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Bu usullar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish va materialni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

1. Interaktiv o‘quv dasturlari va ilovalar:

Raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan interaktiv o‘quv dasturlari va mobil ilovalar o‘quvchilarga grammatikani mustaqil ravishda o‘rganish imkonini beradi. Bu vositalar orqali o‘quvchilar turli mashqlarni bajarib, o‘z bilimlarini mustahkamlashlari mumkin.

2. Gamifikatsiya (o‘yinlashtirish).

O‘yin elementlarini ta’lim jarayoniga kiritish o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Masalan, ball to‘plash, darajalarni o‘tish kabi usullar orqali grammatik qoidalarini o‘rganish yanada qiziqarli bo‘ladi.

3. Onlayn platformalar va veb-resurslar.

Internetda mavjud bo‘lgan turli onlayn platformalar va veb-resurslar o‘quvchilarga qo‘shimcha materiallar bilan tanishish imkonini beradi. Bu resurslar orqali o‘quvchilar turli matnlar, videolar va mashqlar yordamida grammatikani o‘rganishlari mumkin. [9-211]

4. Virtual va kengaytirilgan reallik (VR va AR)

Virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari yordamida o‘quvchilar real hayotga yaqin sharoitlarda grammatika qoidalarini qo‘llashni o‘rganishlari mumkin. Bu usul o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va materialni yaxshiroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

- **Xulosa va takliflar. (Conclusion/Recommendations).**

Grammatika chet tilini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, uni samarali o‘rganish uchun nazariya va amaliyotni birlashtirish, qiyinchiliklarni yengish uchun mos usullarni qo‘llash zarur. Doimiy mashq qilish va til amaliyotida faol ishtirok etish orqali grammatik ko‘nikmalarni rivojlantirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Qadirova Dilnoza Baxtiyorovna. “Talabalarga ingliz tilini o‘qitishda grammatikani o‘rgatish metodlari.” IQRO, 2023.

2. Uraimshikova Maftuna Rustamovna. “Chet tillarini o‘rgatishda va o‘rganishda grammatikani tutgan o‘rni va ahamiyati.” Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot, 2022.

3. Orazimbetova Guldarixa Kdirbayevna. “Chet tillarini o‘qitishning zamonaviy usullari (ingliz tili misolida).” Biznes Texnologiyalari va Ilmiy Tadqiqotlar, 2021.

4. lingvistikasi. I. – Samarkand: SamDCHTI, 2005.- C. 103-107.

5. lingvistikasi. I. – Samarkand: SamDCHTI, 2005.- C. 13-24.

6. Bushuy, Tatyana. Umumiy tilshunoslik. – O‘quv qo‘llanma. – Samarqand SamDCHTI, 2002.

7. Jamol Jalolov. Toshkent, 2012. Chet tili o‘qitish metodikasi 423bet.

8. Kurbanova Mukaddam Ahmedovna, Yusupova Dilshoda Rakhmonovna. “Ingliz tili o‘qitishning boshlang‘ich bosqichida grammatika o‘rgatishning samarali yo‘llari.” Yosh Olim, 2016.

9. Salomova Gulbegim Rauf qizi. “O‘quvchilarga ingliz tilini o‘rgatishda kommunikativ o‘qitish usullari va metodlari.” Modern Scientific Challenges and Trends, 2023.